

Potenciális terrorista elkövetők kockázatelemzése

Risk analysis of potential terrorist offenders

Lohner Klaudia

tudományos segédmunkatárs
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Kriminálpszichológiai Kutatóműhely
lohner.klaudia@uni-nke.hu

Csomós István

megbizott oktató
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
csomos.istvan@tek.gov.hu

Absztrakt

Cél: Ebben a tanulmányban azt a kérdést vizsgáljuk, hogy a kockázatelemzési módszerek milyen módon, vagy egyáltalán hasznosíthatók-e a nemzetbiztonsági munkában, illetve a terror elleni harc során.

Módszertan: Hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintésével sorra vesszük a kockázatelemzés típusait, alkalmazási területeit.

Megállapítások: Az erőszakkockázat-felmérésétől eljutunk a kifejezetten terrorizmus elleni harc során alkalmazott kockázatelemzési eszközökhöz, illetve megvizsgáljuk a kockázatelemzés tisztán szakmai megítélés alapú, tisztán statisztikai, valamint vegyes megközelítésű módszereit.

Érték: Kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy leginkább az úgynevezett strukturált szakmai megközelítés látszik kifizetődőnek a potenciális terroristák kockázatának értékelésére, valamint úgy látjuk, hogy az elméleti és a gyakorlati tudás ötvözete, illetve a pszichológiai szakértelem bevonása azok a sajátosságok, melyeket a jól működő kockázatelemzési eszközök magukénak tudhatnak.

Kulcsszavak: kockázatelemzés, erőszakkockázat mérése, egyéni viselkedés, terrorizmus, pszichológia

Abstract

Aim: In this study we would like to examine the role of risk analysis in the field of intelligence and national security work.

Methodology: By reviewing the domestic and international literature, we will be able to list the types and areas of application of risk analysis.

Findings: From risk assessment of violence to risk analysis tools specifically used in the fight against terrorism, we are intended to examine based on purely professional judgment, purely statistical and mixed (Structured Professional Judgment) approaches of risk analysis.

Value: In our research, we conclude that a so-called structured professional approach seems to be the most rewarding way to assess the risk of potential terrorists, and we see the combination of theoretical and practical knowledge and the inclusion of psychological expertise as the specificities of well-functioning risk assessment tools.

Keywords: risk assessment, risk assessment of violence, individual behavior, terrorism, psychology

Bevezető

A szakma aktuális kihívásai mindig megadják a tudomány fejlődésének irányát. Így van ez a terrorizmus és elhárító munka esetében is. Bár a terrorizmus koránt sem mondható új keletű problémának, hiszen már az 1770-es években megszületett a „terror” fogalma¹, a globálizáció és az internet térhódításának köszönhetően változásokat tapasztalhatunk. Ha belegondolunk, az online tér hatalmas kapukat nyitott meg a radikális szerveződések és gondolatok előtt. Vegyük csak példának azt, hogy az internet térhódítása előtt fizikálisan csoportképző helyekre volt szükség. Ma már egy csoportosuláshoz, eszmék megosztásához, toborzáshoz nem szükséges a fizikai jelenlét, ez manapság már gyakran maga a végkifejlet [például az ISIS-hez való kiutazás és csatlakozás vagy annak kísérlete, előkészülete is megvalósíthatja a Büntetőtörvénykönyv 316/A. § paragrafus (1) bekezdés b) pontja szerinti terrorcselekmény bűncselekményt²]. Napjainkban az internetről is meg lehet tanulni a robbanóanyag-készítés fortélyait, vagy a lőfegyverhasználat alapjait, remek példa erre a hallei mészárlás³,

---

1 Noha a terrorizmus ebben a kifejezésben egy állam erőszakos cselekményét jelenti helyi ellenségei ellen, a 20. századtól kezdve a kifejezést leggyakrabban olyan erőszakra alkalmazzák, amely akár közvetlenül, akár közvetetten a kormányokra irányul annak érdekében, hogy befolyásolja a politikát vagy megdöntsön egy meglévő létező rezsimit.

2 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

3 Stephan B. lőfegyverrel a kezében 2019. október 9-én megpróbált bejutni a hallei zsinagógába, amelyben 70–80 hívő tartózkodott, a legfőbb zsidó vallási ünnep, a jom kippur, az engesztelés napja alkalmából. A hatóságok megállapítása szerint a vádlott szélsőjobboldali, antiszemita indítatásból tört a hívők életére. Korábbi hasonló terrorcselekményeket akart utánozni, és arra akart bízgatni másokat, hogy kövessék példáját, ezért az interneten közölte szándékát és közzétett egy kiáltványt.

aminek során Stephan B. 3D nyomtatási technológiával⁴ nyomtatta ki fegyverét (Hoffman & Ware, 2019). Ezeken felül az internet platformot biztosít mind a fenyegetőzéseknek (így azok emelkedő számának), mind pedig a személyes befolyásolásnak (gondoljunk például *A dzsihád jegyese* című regényre, amelyet Anna Erelle újságíró írt, aki közösségimédia-platformon vette fel a kapcsolatot egy terroristával, aki ki akarta csábítani őt az Iszlám Államhoz⁵). Ilyen kihívásokkal szembe kerülve a terrorizmus ellen folyó harc eszközeit is át kell értékelnünk az egész világon. Azok a módszerek, melyek alkalmazása eddig bevált, már nem biztos, hogy kielégítő védelmet tudnak nyújtani. Szerencsére ezzel párhuzamosan a technikai feltételek is oly módon fejlődnek, hogy új kapukat nyitnak meg a rendőri szervek és nemzetbiztonsági szolgálatok előtt. A kockázatelemzés számos olyan, még vélhetően kiaknázatlan lehetőséget rejt magában, melyek kutatása és alkalmazása nagyban segítené az elhárító munkát. Az egész világ ismerkedik a módszerben rejlő lehetőségekkel, újabb és újabb tanulmányok jelennek meg a különböző kockázatelemzési módszerekről és szisztémákról. De mit is jelent a kockázatelemzés? Milyen kockázatelemzési módszereket ismerünk, és vajon miben rejlik ezek sikere vagy éppen sikertelensége? A témában végzett kutatásaink során látókörünkbe kerültek módszerek a tisztán szakmai megítélésűektől a tisztán statisztikai elemzésekre támaszkodóig, a munkavédelem és civil szféra egyéb területein alkalmazottaktól a potenciális terrorista magányos elkövetők kockázatának felméréséig. A módszer sokrétű felhasználhatósága tehát egyszerű internetes keresés útján is szembe-tűnő. Tanulmányunkban sorra vesszük a kockázatelemzés típusait, valamint az erőszak-kockázat-felmérésétől eljutunk a kifejezetten terrorizmus elleni harc során alkalmazott kockázatelemzési eszközökhöz. Célunk, hogy rávilágítsunk e módszer lényegére és a benne rejlő szakmai potenciálra a rendvédelem és a nemzetbiztonság területén.

Értekezésünk nem empirikus adatgyűjtésre épül, és nem célja semmilyen új eljárás kidolgozása. Ugyan nem teszteltük a következőkben felsorolt módszereket, azonban a leírtak segítséget nyújthatnak, hogy megtegyük az első lépést egy több szektorban is hasznosuló módszertan terrorelhárítás területén való alkalmazása, illetve alkalmazásának fejlesztése felé. Tudományos szakemberekként nem vitathatjuk, hogy az elméleti keretek mindig alapköveit képezik a fejlődésnek, így a következőkben górcső alá vesszük azon legfontosabb tanulmányokat,

---

4 A technológia úgy működik, hogy rétegenként – gyakran műanyagra, de fémre is – felépíti a komplex szilárd tárgyakat.

5 Az álnéven publikáló francia újságíró nő annak járt utána, hogy az Iszlám Állam miként szerez harcosokat a közösségi portálok segítségével. Az újságíró több hónapos oknyomozó munkája után egyre közelebb került egy befolyásos terroristavezérhez, akinek később a jegyese lett.

melyek a kockázatelemzéssel foglalkoznak. Megvizsgáljuk, hogy közülük mit látunk hasznosíthatónak a hazai terrorelhárításban.

Nem célunk továbbá a jelenlegi és az esetleges e módszerrel kapcsolatos jövőbeni jogi-etikai szabályrendszer vizsgálata, azonban fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy mint a rendvédelem és nemzetbiztonsági területen végzett munkában mindig, az ezeken a területeken alkalmazott kockázatelemzés esetében is elengedhetetlen a megfelelő szabályrendszer alkalmazása és az emberi jogok tiszteletben tartása.

Felosztások – a kockázatelemzés tárgya

A kockázatelemzés fogalma és típusainak ismertetése előtt fontos azt tisztáznunk, hogy bármilyen megközelítést is választunk, tudunk kell, hogy minek a kockázatát szeretnénk mérni. Természetes, hogy nem lesznek ugyanazok a prediktorok/módszerek, ha stratégiai szempontból szeretnénk vizsgálni a terrorizmust (például veszélyeztetett országok, zónák stb.), mint ha arra keressük a választ (valószínűséget), hogy egy személy csatlakozna-e terrorista csoporthoz, mennyire hajlamos a radikalizálódásra, illetve amikor egy konkrét viselkedést szeretnénk megjósolni (Sarma 2017), mint például, hogy egy adott személy beváltja-e fenyegetéseit, vagy erőszakos magatartást tanúsít-e a jövőben.

A felosztás azonban itt feltehetően nem ér véget, hiszen tudjuk, hogy a szélsőséges és a terrorizmus számos formájáról beszélhetünk, melyek megkülönböztethetők mind vallási, politikai, mind egyéb ideológiai alapon. Emellett egy terrorista akció lehet egyéni, csoportos, vagy végrehajtható egy szervezet részeként is. Nem kísérünk meg jogi és mélyebb fogalmi tisztázásokba bonyolódni, mert elterelné a fókusz a tanulmány valódi céljáról. Pusztán rávilágítunk, hogy egy egyéni akció nagyban különbözik egy szervezeten, csoportosan elkövetettől, nézzük annak akár a pszichológiai vonatkozásait, akár az ellenük folytatott harc számba vehető eszközeit.

Kockázatelemzés

Webster (1981) definíciója erősen feltételezi a valószínűséget, véleménye szerint a kockázat maga a veszteség, sérülés, hátrány vagy megsemmisülés lehetősége. Lowrance (1976) a kockázatot a káros hatások valószínűségének és súlyosságának méréseként írja le. Herrington és Roberts (2012) szerint a kockázatértékelés minden olyan folyamatra utal, amely magában foglalja az egyénre vonatkozó

információk szisztematikus összegyűjtését és értelmezését annak előrejelzése érdekében, hogy az egyén a jövőben aggodalomra okot adó magatartást tanúsít-e.

Erőszakkockázat-felmérés

Az erőszakkockázat-felmérés számos beszámolója Paul Meehl (1954) kanonikus megkülönböztetésére támaszkodik a „klinikai” és a „tényszerű” (néha statisztikainak nevezett) predikció között (Monahan, 2011). A klinikai módszerben a döntéshozó egyesíti vagy feldolgozza az információkat a fejében, míg a kockázati tényezőkre vonatkozó adatokat személyes megítélés útján kombinálják. A tényszerű vagy statisztikai módszerben az emberi „bíró” kiküszöbölésre kerül, és a következtetések kizárólag az adatok és a kulcsesemény közötti empirikusan megállapított kapcsolatokon nyugszanak. Itt az adatokat olyan képletekbe vagy táblázatokba, illetve diagramokba vezetik be, amelyek empirikus információkat tartalmaznak a háttéradatokról (Dawes, Faust & Meehl, 2009).

Az elmúlt években számos olyan kockázatértékelési eszközt fejlesztettek ki, amelyekre nem jellemző az egyszerű klinikai-aktuáriusi dichotómia. Ehelyett – ahogy azt majd Kiran M. Sarma felosztásánál láthatjuk – a kockázatértékelési folyamat ma a szabályokon alapuló struktúra folytonosságán létezik, a teljesen strukturálatlan („klinikai”) értékelés a kontinuum egyik pólusát foglalja el, a teljesen strukturált („aktuáriusi”) értékelés pedig a másikat, és a részben strukturált és részben strukturálatlan értékelés a kettő között helyezkedik el (Monahan, 2011).

A klinikai megközelítés tehát az a folyamat, melyben a klinikus választja ki és kombinálja a kockázati tényezőket szakmai megítélése alapján. A módosított klinikai becslésnél ezt annyiban finomítják, hogy a folyamat egyik elemét (a tényezők kiválasztását) empirikus úton határozzák meg. A tisztán statisztikai, tényszerű kockázatbecslés a tényezők azonosítását, mérését és kombinációját is strukturálja. Ennek módosított megközelítése, amikor a statisztikai pontszámokat – az egyedi esetek miatt – klinikus által végzett felülvizsgálat alá vonják (Monahan, 2011).

Kiran M. Sarma (2017) a kockázatelemzés módszerére vonatkozóan három megközelítést foglal össze: (1) a segítség nélküli/önálló szakmai vizsgálat; (2) strukturált szakmai megközelítés (Structured Professional Judgment, továbbiakban: SPJ); (3) tényszerű (statisztikai) megítélés. A három kockázatelemzési módszert ő is az alapján különíti el egymástól, hogy a kockázatok kategorizálása mennyire történik szubjektíven vagy objektíven. Sarma (2017) az SPJ módszert tartja a leghasznosabbnak, amely a kockázati tényezők azonosítását

és mérését is magába foglalja. A HCR-20 (Webster, Douglas, Eaves és Hart, 1997) strukturált szakmai megközelítésű kockázatértékelési eszközben például hús kockázati tényezőt sorolnak fel, és minden egyes kockázati tényező kap egy értéket: 0-t, ha hiányzik az értékelt faktor, 1-et, ha esetleg vagy korlátozott mértékben fennáll, és 2-t, ha határozottan jelen van.

Több kutató is megerősíti, hogy az SPJ módszer az, amely a leginkább használható a terrorizmus kockázatának felmérésében (Kiran 2017; Monahan 2012). Azonban az, hogy az erőszak-kockázat-értékelésének jelenlegi megközelítései – vagy ezek bármelyik részhalmaza – általánosíthatók-e a terrorizmus-kockázat-értékelésére, élénk vita tárgya a kriminológia és az igazságügyi pszichológia területén.

Például LaFree és Dugan (2004) kriminológusok szélesebb körben hasonlítják össze a terrorizmus kutatását az erőszak és a bűnözés kutatásával, és úgy gondolják, hogy a terrorizmus és a köztörvényes bűnözés közötti számos különbség ellenére az nem jelent nagyobb kihívást, mint a köztörvényes bűnözésen belül az egyes bűncselekmények kutatása.

A meglévő vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy az erőszak kockázatának négy közös, egymást átfedő dimenziója közül (büntetett előélet, felelőtlen életmód, pszichopátia és bűnözői attitűdök, visszaélés kábítószerrel) egyik sem kizárólagos jellemzője a terroristáknak. Ezen kívül kevés olyan empirikus bizonyíték támasztja alá a terrorizmus egyéb feltételezett kockázati tényezőinek érvényességét, ami meghaladja a már nyilvánvalókat (életkor, nem, családi állapot). Valójában a legerősebb empirikus megállapítások teljesen negatívak: a terroristákra általában nem jellemző az, hogy szegények, elmebetegek, szerhasználók, pszichopáták vagy bűnözők lennének. Az öngyilkos merényleteket elkövetők sem hajlamosak klinikai értelemben az öngyilkosságra. A mai napig egyetlen tanulmányozott társadalomban sem találtak olyan személyiségjegyeket, amelyek megkülönböztetik a terrorizmusban részt vevőket azoktól, akik tartózkodnak tőle (Reid & Gill, 2016).

Az igazságügyi pszichológia területén Dernevik, Beck, Grann, Hoge és McGuire (2009) vitatta az erőszak-kockázat-felmérés bizonyos megközelítésének alkalmazhatóságát a terrorizmus összefüggésében. Úgy vélik, hogy mentálisan zavart elkövetők és az erőszakos bűnügyek mintáinak eredményei nem lehetnek relevánsak a visszaeső bűncselekmények előrejelzésében a politikai indíttatású elkövetőknél (Monahan, 2012).

Az erőszak-kockázat-felmérés pszichiátriai módszereinek alkalmazhatóságát (Blazsek & Wernigg, 2015) a terrorizmussal összefüggésben azonban véleményünk szerint nem helyes teljesen figyelmen kívül hagyni, annak ellenére, hogy a mentális betegség önmagában nem tekinthető a terrorizmus kiváltó okának.

Egy terrorcselekmény elkövetési kockázatának elsődleges értékelésekor azonban lényeges szempont lehet az adott személy erőszak-kockázati mintáinak megismerése arra vonatkozóan, hogy az élettörténetében előfordult-e, és ha igen, akkor milyen körülmények hatására alakult ki nála erőszakos magatartás.

Agresszió/erőszak-kockázat értékelésének általános szempontjai

1. számú táblázat: Agresszió/erőszak kockázata a rövid kockázatbecslő skála alapján

Statikus (anamnesztikus) faktork	Dinamikus (jelenlegi) rizikófaktork
Erőszakos cselekmények a közelmúltban	Környezetre irányuló agresszív szándék
Korábbi fegyverhasználat (bármilyen fegyverrel)	Fegyverhez való hozzáférés (bármilyen fegyverhez)
Férfi nem	Paranoid gondolatok téveszmék
35 év alatti életkor	Erőszakos imperatív hallucinációk
Bűnügyi előzmények	Düh, agitáció, frusztráció
Korábbi veszélyes cselekmények	Erőszakos gondolatok
Gyermekkori abúzus	Nem megfelelő szexuális magatartás
Szerepzavar/szerepkonfliktus	Önkontroll képességének csökkenése
Anamnézisben kóros alkoholfogyasztás/szerhasználat	Jelenlegi kóros alkoholfogyasztás/szerhasználat

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Randy Borum (2015) a terrorizmusban való részvétel kockázatértékelésének kidolgozásához nyolc lehetséges klaszter létrehozására tesz javaslatot: affektus/emóció; viselkedés; kognitív stílus; hiedelmek/ideológia; attitűdök; szociális tényezők; identitások; képességek. Az első három a gondolkodás, az érzelem és a viselkedés alapvető pszichológiai konstrukcióinak felel meg. A klaszterek nem a kockázati tényezők egyszerű számbavételét szolgálják, hanem sokkal inkább azt, hogy az értékelő elegendő releváns információval rendelkezzen ahhoz, hogy használható véleményt tudjon adni a kockázat jellegére és valószínűségére a terrorizmusban való egyéni részvétellel összefüggésben. A terrorizmusban való részvétel kockázatának konceptualizációja – az orvosi és pszichológiai esetek megfogalmazásához hasonlóan – a 2. számú táblázatban ábrázolt lépéseken keresztül történhet.

2. számú táblázat: A terrorizmusban való részvétel kockázatának konceptualizációja

1.	Viselkedéstörténeti elemzés	A személy tevékenységéhez kapcsolódó múltbeli minták vizsgálata. Kulcsfontosságú az egyéni élettörténet kritikus eseményeinek és viselkedéseinek az azonosítása, melyek a terrorizmusban való részvételre utalhatnak.
2.	Motivációs elemzés	Azoknak a támogató, illetve elkerülő motivációknak, érzelmeknek, attitűdöknek, meggyőződéseknek és szituációs tényezőknek az azonosítása, amelyek jelentősek lehetnek az egyén döntéseiben vagy viselkedésében, valamint azok, amelyek esetleg felerősíthetik vagy csökkenthetik a kockázatot. Fontos figyelembe venni az emberi motiváció bonyolultságát, ezért ritkán lesz egyedi vagy egyszerű válasz arra, hogy miért történt meg az adott viselkedés.
3.	Sebezhetőségi elemzés	A kulcsfontosságú sebezhetőségek – belső vagy szituációs – meghatározása, amelyek az adott időpontban növelhették az egyén érdeklődését a motivációs tényezők iránt. A terrorizmusban való részvétellel összefüggésben Horgan (2005) a sebezhetőségeket olyan tényezőként határozza meg, amelyek oda vezetnek, hogy egyes emberek nagyobb nyitottságot mutatnak a fokozottabb részvételre, mint mások. Egy közelmúltbeli esemény felkeltheti az igazságtalanság érzését, az elszenvedett veszteség kétségbeesett igényt vált ki a személyközi összetartozásra, vagy olyan krízis történt, amely megzavarja az egyén önérzetét. Ezen sérülékenységek bármelyike felerősítheti bizonyos push és pull tényezők befolyásoló hatásait.
4.	Összefoglaló elemzés	Az összefoglalás részletezi a releváns viselkedéseket/döntéseket befolyásoló tényezőket és kölcsönhatásokat (Persons 2008).

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Az erőszakos szélsőséges kockázati tényezőinek meghatározásában jelentős problémát jelent a bázistényezők hiánya. Clemmow, Schumann, Salman és Gil (2020) tanulmányukban a legfontosabb paraméterek kialakításához online kutatást végeztek, amelynek során a magányos elkövetői kategóriába tartozó (n=125) minta adatait hasonlították össze az általános populáció (n=2108) mintájával. Az összehasonlítás számos jelentős különbséget azonosított: a magányos terroristák a bűncselekmények vagy erőszak elkövetését támogató erkölcsre vonatkozóan fokozottabb kognitív hajlandóságot és szituációs indikátorokat mutattak, ugyanakkor az általános minta gyakrabban mutatott védő tényezőket. Az eredmények arra utalnak, hogy mérhető különbségek vannak a kockázati tényezők prevalenciájában a magányos terroristák és az általános népesség között. Véleményük szerint egyetlen tényező sem jelzi előre az erőszakos szélsőséges magatartást, és ez befolyásolja a kockázati és védelmi tényezők kölcsönhatásának megértését, valamint az erőszakos szélsőséges kockázatértékelését (Borum, 2015).

A terrorizmuskockázat-elemzésével kapcsolatos releváns vizsgálatokat és rendszereket a következő fejezetben taglaljuk.

Kockázatelemzési eszközök az elhárításban

A közelmúltban született, terrorizmussal kapcsolatos empirikus kutatások hozzájárultak a következő strukturált értékelési eszközök kifejlesztéséhez, melyeket mind a csoportosan, mind a magányosan elkövetett cselekmények predikciójára alkalmaznak.

Az Erőszakos Szélsőségesek Kockázatértékelése (Violent Extremist Risk Assessment: VERA, 2009), amelyet a HCR-20 mintájára készítettek, az erőszakos szélsőségesek kockázatértékeléséhez használható modell, mely hasznosságát Beardsley és Beech tanulmányukban megkísérelték igazolni oly módon, hogy megvizsgálták, mennyire könnyen alkalmazhatók a VERA-ban szereplő kritériumok öt konkrét terroristára. Az öt kritériumból az elsők a hozzáállás elemei. Ezek a pszichológiai tényezők az erőszakos szélsőségeség mögött meghúzódó motivációhoz és ideológiához kapcsolódnak, amely megkülönbözteti a terroristákat a többi erőszakos bűnözőtől. Másodszor vannak olyan elemek, melyek az esetlegesen támogatást és megerősítést nyújtó környezetre és más emberek hatására összpontosítanak. A harmadik kategória azon bizonyítékok köre, melyek utalnak arra, hogy az erőszak korai tapasztalatai növelik az egyén hajlamát a terrorizmusra. A VERA olyan elemeket is tartalmaz, mint például az egyén környezetének vagy ideológiájának változásai, amelyek, ha vannak, csökkenthetik a jövőbeli erőszak kockázatát. Végül három, a terroristák többségére jellemző demográfiai elem szerepel a VERA-ban: férfiak (Hudson, 1999), 30 évnél fiatalabbak (Taylor, 1988), nem házasok. Öt esetet vizsgáltak, melyeket online kutatással építettek fel. A VERA-ban felsorolt minden tényezőt értékelték, melyeknek többségét könnyű volt használni, és ugyanúgy alkalmazhatók voltak a mintában szereplő egyénekre is, függetlenül attól, hogy egyedül vagy egy csoport részeként dolgoztak-e, ami arra utal, hogy a tényezők relevánsak, és ezért a VERA hasznos kockázatértékelési útmutató. A kutatás hiányossága, hogy mivel esettanulmányokon alapul, az eredmények nem általánosíthatók a kiválasztott mintán kívüli esetekre. Ezenkívül az egyes esettanulmányok elkészítéséhez használt források kevésbé megbízhatók. A jövőbeni kutatásoknak nagyobb, változatosabb és újabb mintákat kell tartalmazniuk. Ha ezek megerősítik a cikkben szereplő megállapításokat, a VERA segíthet azonosítani azokat, akiknél fennáll a jövőbeni terrorista bűncselekmények elkövetésének kockázata. A tényezőket be lehet építeni az ilyen bűncselekmények megelőzésére irányuló intervenciók stratégiáikba is (Beardsley & Beech, 2013).

A csoporton alapuló erőszak elkövetése (Group-Based Violence, továbbiakban GBV) azt jelenti, hogy az elkövető cselekedeteit egy olyan csoport befolyásolja, melyhez az egyén tartozik. Az MLG, vagyis a Többszintű Irányelvek a Csoportos Erőszak Értékeléséhez és Kezeléséhez (Multi-Level Guidelines for the Assessment and Management of Group-Based Violence) a GBV modellje szerint épült fel, amely 20 kockázati tényezőt tartalmaz négy beágyazott területen: egyén, egyén-csoport, csoport és csoport-társadalom (Cook, 2014).

Az Extrémizmus Kockázati Irányelvei (Extremism Risk Guidelines – ERG 22, 2015) egy strukturált szakmai megközelítésű eszköz, amely 22 tényező

figyelembevételével vizsgálja egy egyén elkötelezettségét (13 faktor), szándékát (6 faktor) és képességét (3 faktor) egy terrorcselekmény elkövetésének vonatkozásában (Powis, Randhawa-Horne, Elliott. & Woodhams, 2019).

A RADAR-iTE egy statisztikai kockázatértékelési eszköz, amelyet kifejezetten a német rendőrség számára fejlesztettek ki. Az eszköz célja a rendőrség által ismert iszlamista spektrumú egyének rangsorolása annak érdekében, hogy Németországban politikailag motivált súlyos erőszakos cselekményeket követnének-e el (Sonka, Meie, Rossegger, Endrass, Profes, Witt & Sadowski, 2020).

A Terrorist Radicalization Assessment Protocol (TRAP-18) 18 kódolt viselkedési mintából áll. Ugyan a TRAP-18 kiegészítheti a korábban megjelölt eszközök közül például a MLG-t, VERA-t, ERG 22-t, az igazi hozadéka az, ami a másik háromból hiányzik, hogy a célzott erőszakra fókuszál, olyan cselekményekre, amelyek szándékosak és céljuk van, és nem az általános erőszakos cselekményekre, hanem a magányos elkövető terroristára, melyet megkülönböztet az olyan terroristától, akit kívülről irányítanak. Illetve javasol egy temporális (időbeli) megkülönböztetést az olyan indikátorok esetében, amelyek indukálhatják az aktív kockázatkezelést egy esetlegesen időben közeli terrorcselekménnyel kapcsolatban, és az olyan távolabbi karakterisztikájúak között, amelyek esetében esetlegesen csak aktív megfigyelésre van szükség.

A 18 viselkedési minta 8 proximális figyelmeztető magatartásból és 10 disztális jellemzőből áll, melyeket a 3. számú és 4. számú táblázatban mutatunk be.

3. számú táblázat: *Proximális faktorok a TRAP-18 kockázatelemzési rendszerben*

Proximális faktorok	„közelebbi”
Viselkedés figyelmeztető folyamata	Egy támadás kutatása, megtervezése, előkészítése vagy végrehajtása
Fixáció	Patológiás elváltozás, amelyet a társadalmi és a szakmai élet romlása kísér
Azonosulás	Katonai vagy rendészeti kellékekkel szoros kapcsolat, azonosulás korábbi támadókkal
Újfajta agresszió	Erőszakos előzmény nélkül az alany teszteli tényleges erőszakos képességét
„Energiatörés/szakadás”	Célhoz kapcsolódó bármely feljegyzett tevékenység gyakoriságának növekedése
„Szivárgó” magatartás	Harmadik fél felé történő kommunikáció a támadás szándékáról
Végző megoldás	Amikor az alany úgy dönt, csak az erőszakos viselkedés lehet a megoldás
Közvetlenül közölt fenyegetés	A támadás előtti kommunikációja a célponttal vagy a bűnüldöző szervekkel

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

4. számú táblázat: Disztális faktorok a TRAP-18 kockázatelemzési rendszerben

Disztális „távolabbi” faktorok
Személyes sérelem és erkölcsi felháborodás
Ideológia keret
Szélsőséges csoporttal való kapcsolattartás elmulasztása
Függőség a virtuális közösségtől
A foglalkozási célok megghiúsítása
A gondolkodás és az érzelem változásai
A szexuális-intim pár kötés kudarcra
Mentális rendellenességek
Kreativitás és innováció
Korábbi erőszakos bűncselekmény

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Ezen proximális és dinamikus jellemzők változása vagy megjelenése a célzott erőszak kockázatának fokozódását jelezhetik (Reid & Gill, 2016).

John Reid és Paul Gill (2016) az Egyesült Államokból és Európából származó 111 magányos elkövetőből álló nyílt forráskódú mintán tesztelték a TRAP-18-at. A terroristákból álló minta 70%-ánál előre jelezte az elkövetést a rendszer. Amikor a mintát iszlám vagy jobboldali szélsőségesekre és egyéni terroristákra osztották négy indikátor esetében volt szignifikáns különbség a csoportok között. A sikeres és a sikertelen támadók összehasonlításakor arra jutottak, hogy a sikeres támadók jobban rá voltak „szűkülve”, fókuszálva az eseményre, kreatívabbak, innovatívabbak voltak, és kevésbé volt rájuk jellemző, hogy intim kapcsolatban, párkapcsolatban lettek volna valakivel, továbbá kevésbé függtek a virtuális közösségtől. Összességében azt állapították meg, hogy a TRAP-18 ígéretes kockázatbecslő eszköz, elsősorban magányos elkövetők kockázatértékelésére.

Rövid értékelés

A tanulmányunkban összefoglalt kutatási eredmények és az alapján, hogy számos országban használnak különféle kockázatelemzési rendszereket, kijelenthetjük, hogy egy hasznos, működőképes módszerről van szó. A terrorizmuskockázatelemzésének felmérése egy komplex folyamat, amely megköveteli a szakmai hozzáértést, empirikus kutatásokat és pszichológiai szaktudást egyaránt. Ezek súlya persze attól függ, hogy egy új rendszer kifejlesztésére, egy meglévő rendszer átdolgozására, tesztelésére vagy kizárólag tiszta átvételére törekszünk.

Kevés bizonyíték van arra vonatkozólag, hogy valamelyik eszköz jobban, pontosabban megjósolná az erőszakot, mint egy másik. Feltételezhetően mind-egyiknek megvan a maga hasznossága. Persze ahogy Kiram M. Smara (2017) is kiemeli cikkében, a terrorizmuskockázat-felmérése komoly nehézségekbe ütközik, egy bűnözőikockázat-becsléshez viszonyítva. Ilyen például az alacsony előfordulás problémája, mely okán a tisztán tényszerű, statisztikai megközelítés nem feltétlenül lesz működőképes. Hasonló a helyzet a tisztán szakmai megítéléssel is. Nem alábecsülve a gyakorlati szakemberek széles spektrumú tudását, tapasztalatát és hozzáértését, egyet kell értenünk Smaraval ebben a kérdésben. A tisztán szakmai megítélés, mind az erőszak, mind a terrorizmus kockázatfelmérése esetében – a szakirodalom alapján – talán már elavultnak mondható. Ennek oka egyrészt, hogy a módszer továbbfejlődött és az SPJ megközelítés látszik a leghatékonyabbnak, mely ötvözi a gyakorlati szaktudást a statisztikai mérőszámokkal, vagyis konyhanyelven fogalmazva, nem hagyatkozunk teljesen egy gépre, ugyanakkor nem is zárjuk ki az elemzésből. A kettő ötvözte erősen alapoz az empirikus adatgyűjtésre, a statisztikai mérőszámokra és a szaktudásra. Másrészt a tisztán szakmai alapú megítélésű módszerek nagyon szubjektívek, ami nem jelenti, hogy működésképtelenek, csupán azt, hogy kevésbé megalapozottak. Az SPJ módszer alkalmazását Kiran úgy vázolja, hogy az világos ellenőrzést biztosítana, amely megfogalmazza az egyes meghozott döntések alapját, és így megvédi a kockázatelemzést végző személyt az igazságtalan kritikáktól a későbbiekben. Ez segíthet a konzervatív megközelítések kezelésében is, ahol az a tendencia, hogy a legtöbb embert minden esetre magas kockázatúnak kell minősíteni. Továbbá a módszer növelné azoknak az értékelőknek a hatékonyságát, akik újak a kockázatértékelő szerepben. Az értékelők felhatalmazást kapnának arra, hogy ne alkossanak véleményt a kockázatról, amennyiben a rendelkezésre álló információk minősége és mennyisége egyértelműen nem elegendő ehhez. Ezt a döntést a használt rendszer minimális adatszükségletére való hivatkozással lehet igazolni. Ha koherens kockázatelemzési stratégia részévé válna, mind a hírszerző szolgálatokon belül, mind különböző szolgálatok között, az megkönnyítené a köztük lévő kommunikációt a kockázati döntéshozatalról is.

Alkalmazzuk-e a kockázatelemzés eszközét az elhárító munkában?

Véleményünk szerint megállapítható, hogy bármely ország is kezdi el kifejleszteni a saját kockázatelemző rendszerét, majd alkalmazni azt terrorelhárítási, felderítési

célokra alapvetően nem egy új dolgot talál ki. Az újonnan születő rendszerek mindig a már meglévők tapasztalataiból építkeznek, azokat továbbfejlesztve, kiegészítve, esetleg más megközelítéseket prioritásba helyezve. Minden országnak megvan a maga szociológiai, demográfiai sajátosságai, melyeket minden személyeket vizsgáló kutatásnak vagy alkalmazandó rendszernek figyelembe kell vennie.

Természetesen a támogató eszközök, módszerek alkalmazása akkor célszerű, ha megbízhatóvá és egyszerűen alkalmazhatóvá válnak. Ennek megállapításához szükség van empirikus vizsgálatokra, az egyes módszerek átfogó összehasonlítására. Az itt leírt gondolatok és kutatási eredmények arra talán rávilágíthatnak, hogy milyen izgalmas, széles körben alkalmazható, sok szempontból nagyon egyedi módszerről van szó.

Az internet térhódításával és a globalizáció okán egyre több potenciális terrorista, radikalizálódó személy kerül a hírszerző, elhárító szolgálatok látókörébe. Ahogy azt Meloy és Hoffmann (2014) megfogalmazta: „*a kockázat fokozott tudata mindenütt jelen van*”. Véleményünk szerint a kockázatelemzés módszere komoly jövő elé néz a világ hírszerző, nemzetbiztonsági szervei és a kutatók körében is. Ahogy mindig, a gyakorlati és a tudományos megközelítés ötvözte e területen is a fejlődés és a produktivitás motorja lehet.

Felhasznált irodalom

- Beardsley, L. N. & Beech, A. (2013). *Applying the Violent Extremist Risk Assessment (VERA) to a sample of terrorist case studies. Journal of Aggression, 5*(1), 4–15. <https://doi.org/10.1108/17596591311290713>
- Blazsek P. & Wernigg R. (2015). *Kockázatbecslés és kockázatkezelés a pszichiátriában*. Oriold és Társai Kiadó.
- Borum, R. (2015). Assessing Risk for Terrorism Involvement. *Journal of Threat Assessment and Management, 2*(2), 63–87. <https://doi.org/10.1037/tam0000043>
- Clemmow, C., Schumann, S., Salman, L. N. & Gill, P. (2020). The Base Rate Study: Developing Base Rates for Risk Factors and Indicators for Engagement in Violent Extremism. *Journal Forensic Sciences, 65*(3), 865–881. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14282>
- Cook, A. N. (2014). *Risk Assessment and Management of Group-Based Violence*. Thesis for: Ph.D. Clinical-Forensic Psychology.
- Dawes, M. D., Faust, D. & Meehl, E. P. (1989). Clinical Versus Actuarial Judgment. *Science, 243*(4899), 1668–1674. <https://doi.org/10.1126/science.2648573>
- Dernevik, M., Beck, A., Grann, M., Hogue, T. & McGuire, J. (2009). The use of psychiatric and psychological evidence in the assessment of terrorist offenders. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 20*, 508–515. <https://doi.org/10.1080/13501760902771217>

- Herrington, V. & Roberts, K. (2012). Risk Assessment in counterterrorism. In U. Kumar, U. & Mandal, M. K. (Eds.), *Countering terrorism: psychosocial strategies* (pp. 282–304). SAGE Publications.
- Hoffman, B. & Ware, J. (2019). *Is 3-D Printing the Future of Terrorism?* The Wall Street Journal.
- Hudson, R. A. (1999). *The sociology and psychology of terrorism: Who becomes a terrorist and why?* Library of Congress Washington Dc Federal Research Div.
- LaFree, G. & Dugan, L. (2004). How does studying terrorism compare to studying crime. *Terrorism and counter-terrorism: Criminological perspectives*, 5, 53–74.
- Lowrance, W. (1976). *Of Acceptable Risk: Science and the Determination of Safety*. William Kaufmann, Inc.
- Meehl, P. E. (1954). *Clinical versus statistical prediction: A theoretical analysis and a review of the evidence*. University of Minnesota Press. <https://doi.org/10.1037/11281-000>
- Monahan, J. (2011). *The individual risk assessment of terrorism. Public Law and Legal Theory Working Paper Series*, 34, 2–46.
- Meloy, J. R. & Hoffmann, J. (Eds.) (2014). *International handbook of threat assessment* (pp. 66–83). Oxford University Press.
- Powis, B., Randhawa-Horne, K., Elliott, I. & Woodhams, J. (2019). *Inter-rater reliability of the Extremism Risk Guidelines 22+ (ERG 22+)*. Ministry of Justice Analytical Series.
- Reid, J. & Gill, P. (2016). The lone-actor terrorist and the TRAP-18. *Journal of Threat Assessment and Management*, 3(1), 37–52. <https://doi.org/10.1037/tam0000061>
- Sarma, M. K. (2017). *Risk Assessment and the Prevention of Radicalization from Nonviolence Into Terrorism*. *American Psychologist*. <https://doi.org/10.1037/amp0000121>
- Sonka, C., Meier, H., Rossegger, A., Endrass, J., Profes, V., Witt, R. & Sadowski, F. (2020). RADAR-iTE 2.0: Ein Instrument des polizeilichen Staatsschutzes. Aufbau, Entwicklung und Stand der Evaluation. *Kriminalistik*, 6, 386–392.
- Taylor, M. & Ryan, H. (1988). Fanaticism, political suicide and terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 11(2), 91–111.
- Webster, C. D., Douglas, K. S., Eaves, D. & Hart, S. D. (1997). Assessing risk of violence to others. In Webster, C. D. & Jackson, M. A. (Eds.), *Impulsivity: Theory, assessment, and treatment* (pp. 251–277). The Guilford Press.
- Webster, W. H. (1986). Terrorism as a Crime. *FBI L. Enforcement Bull*, 55, 11.

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lohner K. & Csomós I. (2022). Potenciális terrorista elkövetők kockázatelemzése. *Belügyi Szemle*, 70(9), 1749–1762 <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.2>